

UNELE PROBLEME ÎN LEGĂTURĂ CU ÎNCEPUTURILE VIEȚII ORĂȘENEȘTI LA SUCEAVA

Deși constituie una din problemele cheie din istoria feudalismului românesc, apariția și dezvoltarea așezărilor urbane din Moldova nu a ocupat nici pe departe în cercetările istoricilor români de pînă la al doilea război mondial locul la care îi dădea dreptul necontestată și importanță. Este adevărat că unele împrejurări îngreunează considerabil cercetarea vieții orășenești în Moldova în general ¹ și fac imposibilă folosirea unei întregi categorii de documente, dar nu este mai puțin adevărat că ușurința cu care se socotea rezolvată problema începuturilor orașelor moldovenești, prin îmbrățișarea unei ipoteze (care își putea afla aplicarea cel mult în unul — două cazuri) ridicată la rangul de adevăr științific, vorbește despre o condamnată îngustime de vederi a unei bune părți a istoricilor burghezi români.

Problema formării și dezvoltării principalelor orașe moldovenești — printre care și Suceava — nu a constituit decît în surprinzător de puține cazuri obiectul atenției speciale a istoricilor români burghezi. Tratarea cu predilecție a problemelor de caracter politic din istoria țărilor române a făcut ca aceasta, cît ne reține acum atenția, să fie pe nedrept lăsată la periferia preocupărilor majorității istoricilor. Legată aproape fără excepție de problema constituirii statului feudal al Moldovei, socotită și ea o urmare directă a unor influențe (ce căpătau aproape proporțiile fantasticului) exercitate de un comerț practicat în exclusivitate de străini, nașterea așezărilor urbane moldovenești în evul mediu a rămas decenii la rînd o problemă nerezolvată. Unii istorici nici nu aminteau de această chestiune, în vreme ce N. Iorga înlocuia analiza condițiilor dezvoltării interne a Moldovei cu recunoașterea rolului exclusiv al unor coloniști străini ², veniți pe meleagurile noastre de aiurea

¹ Este cunoscut faptul că, în urma războaielor ruso-turce din veacul al XVIII-lea, cea mai mare parte a arhivelor orășenești din Moldova au fost distruse, și pierdute astfel surse importante de informație.

² Mergînd pînă la a spune că « nu e nici o îndoială astăzi că orașele noastre nu sînt întemeiate de români » (N. Iorga, *Istoria industriilor la români*, Buc., 1927, p. 30), N. Iorga și-a reafirmat în repetate ori punctul de vedere potrivit căruia meritul întemeierii de orașe în Moldova revine în întregime coloniștilor străini (cf. *Drumuri vechi*, Buc., 1920, p. 11 și urm.; *Istoria poporului românesc* (traducere din l. germană), Buc., 1922, I, p. 213; *Scrisori de negustori*, Buc., 1925, p. V și urm.).

în formarea aşezărilor urbane, iar Gh. Brătianu socotea lucrurile « rezolvate » prin recunoaşterea rolului hotărîtor al drumurilor comerciale « creatoare de state »¹. Considerate decenii în şir drept rod al activităţii la noi a unor colonişti chemaţi în Moldova de către primii voievozi ai ţării, oraşele feudale moldoveneşti erau rupte de fapt de istoria poporului român, căruia nu i se recunoştea nici un merit în fondarea aşezărilor sale urbane.

De la această stare generală nu a făcut excepţie nici fosta capitală a Moldovei — Suceava. Făcîndu-se de mai puţine ori referire la ea, deşi ocupa pe un drum comercial dinspre Polonia un loc ce putea servi drept model în încercările de exemplificare a rolului drumurilor comerciale în crearea oraşelor, Sucevei nu i se recunoştea decît un trecut care mergea cel mult pînă la începutul veacului al XIV-lea, iar ca origine era socotit, începînd de la Grigore Ureche şi Miron Costin încoace, ca o creaţie ungurească². Cercetări întreprinse însă în ultima vreme în cadrul şantierului arheologic Suceava al Academiei R.P.R. au oferit o seamă de date de o surprinzătoare bogăţie şi necontestată valoare ştiinţifică, pe temeiul cărora, problema începuturilor aşezării omeleşti de la Suceava se pune în cu totul alt chip, iar rolul, altă dată socotit excepţional al coloniştilor străini veniţi aici, capătă proporţiile ce i se cuvin.

Cercetările arheologice întreprinse pînă acum la Suceava au dovedit că cel puţin din secolul al VI-lea e.n. teritoriul viitorului oraş feudal a fost ocupat mai întîi de populaţia locală care, pe baza materialelor din aşezările ei, se poate socoti că aparţine dacilor³, iar după mijlocul sec. al VI-lea şi de o populaţie slavă⁴, ce şi-a făurit aici aşezări⁵ de dimensiuni încă neprecizate.

Dacă pentru această vreme şi pentru perioada de pînă spre mijlocul secolului al IX-lea prezenţa unei populaţii relativ numeroase a devenit acum certă, nu acelaşi lucru se poate afirma şi în legătură cu veacurile care urmează. Despre acestea dispunem doar de dovezi, care fac necontestabilă existenţa unei aşezări la Suceava dar nu îi pot stabili şi proporţiile. În discuţia noastră însă nu aspectul acesta este cel mai important; pentru noi prezintă importanţă faptul că descoperirile arheologice probează existenţa pe teritoriul Sucevei nu a unui loc pustiu, aşa cum o afirmă Grigore Ureche⁶, ci oferă deja temeuri să se considere că încă din secolul al XIII-lea aşezarea romînească de aici era relativ compactă.

¹ *Notes sur les Génois en Moldavie au XVe siècle*, în *RIR*, III, 1933.

² Miron Costin, *Despre poporul Moldovei şi al Ţării Româneşti*, în *Arhiva istorică a Romniei*, I, Buc., 1864, p. 109.

³ În partea de vest a oraşului actual Suceava, a fost descoperită întîmplător o aşezare dacică în care existenţa a două nivele de locuire este aproape sigură. Primul este datat în sec. III—IV, iar al doilea probabil secolele V—VI. Materialele descoperite sînt încă inedite şi se află în Muzeul regional din Suceava.

⁴ Despre aceasta, relaţii mai detaliate se dau în lucrarea noastră *Город Сучава с конца XIV-го века до турецкого завоевания Молдавии (1538 г.)* (lucrare de dizertaţie, inedită), Leningrad, 1957; cf. de asemenea lucrarea noastră *Contribuţii la cunoaşterea ceramicii slave de la Suceava*, în *SCIV*, X, 2, 1959, p. 409—432.

⁵ După unele indicii, care însă nu pot fi socotite, deocamdată, total edificatoare, se poate presupune că la relativ scurtă vreme după venirea lor aici, slavii au intrat în contact cu populaţia locală, de la care au împrumutat o seamă de elemente de cultură materială cum ar fi roata olarului, elementele de decor (valul şi linia) cu care îşi împodobesc vasele de uz casnic etc. Despre aceasta însă vom vorbi mai pe larg în articolul nostru *Aşezările slave de la Suceava*.

⁶ Grigore Ureche, *Letopiseful Ţării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, Buc., 1955, p. 64.

În secolul al XIII-lea și la începutul veacului următor, teritoriul din jurul Moldovei (în special Polonia și Ungaria) cunosc un fenomen care a lăsat adânci și serioase urme în viața lor economică și politică, fenomen pe care l-a cunoscut și Moldova, dar într-o etapă ulterioară și în forme mai puțin pregnante: colonizarea germană.

Este adevărat că Transilvania vecină primise pe primii coloniști, veniți, după toate probabilitățile, din regiunile mai bine dezvoltate economice ale centrului teritoriilor germane încă din veacul al XII-lea; chemați în aceste teritorii răsăritene de către regii unguri, animați de dorința exploatării zăcămintelor naturale ale unor ținuturi destul de recent cucerite, acești primi coloniști nu au avut nici pe departe importanța și rolul celorlalți coloniști ce le-au urmat. Nu este mai puțin adevărat, în același timp, nici faptul că o mică parte din acești coloniști au trecut chiar munții și s-au așezat în teritoriul moldovenesc al Băii¹, care pare a arăta prin numele ei că-și datorește existența unor zăcăminte, poate de metale prețioase, dar și acești coloniști au fost foarte puțini la număr și nu au decît însemnătatea pe care le-o definește împrejurarea că au fost, după cum ni se pare posibil să credem, primii coloniști veniți în aceste ținuturi est-carpătice.

Mai puțin sigură decît la Baia este prezența unor coloniști germani în târgul Siretului (care avea să devină a doua capitală, tot așa de efemeră ca și prima, a Țării Moldovei), mai devreme decît începutul veacului al XIV-lea. Aceasta nu înseamnă însă că se poate pune la îndoială existența aici a unui număr de străini, de altă credință decît a localnicilor de credință ortodoxă, străini de care se îngrijea papalitatea², prin chiar persoana papei Urban al IV-lea, și care își aveau așezămintele lor religioase, slujitorii cărora primeau ajutoare chiar din partea domniei Moldovei³.

Într-un fel sau altul, cele două orașe moldovenești și istoria lor, măcar în parte, ne sînt cunoscute, iar știrile referitoare la ele lasă să se întrevadă că este de admis aici existența și a unei populații nemoldovenești ca origine. Și într-un loc și într-altul însă prezența acestor elemente străine este explicabilă, și aceasta chiar dacă nu am avea în vedere decît vecinătatea lor nemijlocită cu Polonia și Ungaria sau poziția incontestabil avantajoasă pe anume căi de mai intensă circulație⁴. Judecînd după tăcerea izvoarelor scrise și în funcție de datele pe care le oferă cercetările arheologice întreprinse în orașul Suceava, se pare însă că Suceava nu a atras atenția acestor colo-

¹ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, Buc., 1944, p. 13; cf. de asemenea și *Documente românești din arhivele Bistriței*, ed. N. Iorga, Buc., 1899, p. I.

² *Hurmuzaki*, I, 2, p. 160.

³ Se cunoaște de multă vreme actul din 1 mai 1384 prin care voievodul Petru Mușat, la rugămintea mamei sale Margareta, dă călugărilor dominicani din Siret venitul cntarului (vezi *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, ed. M. Costăchescu, I, p. 5). După unele indicii se pare că printre coloniștii străini erau destul de mulți negustori, care întrețineau legături de comerț, poate în primul rînd cu orașele pe care le părăsiseră pentru a veni în Moldova (cf. P. P. Panaitescu, *Interpretări românești*, Buc., 1947, p. 109).

⁴ Deși ideea exprimată în principal de N. Iorga și Gh. Brătianu în legătură cu rolul hotărîtor al drumurilor de comerț în crearea de orașe sau chiar de state trebuie să fie respinsă ca profund neștiințifică, ni se pare greșit să se înlătore cu totul din discuție și rolul pozitiv pe care aceste drumuri l-au avut în dezvoltarea unor așezări pe lingă sau prin care treceau. Acceptînd acest punct de vedere ultim, care este just, trebuie însă să se ia poziție hotărîtă împotriva concepției arătată mai înainte, care nu este altceva decît o fetișizare.

niști multă vreme după ce ei s-au așezat în Baia și Siret. Într-adevăr, nici un document scris de proveniență străină nu pomenește nimic despre existența unor asemenea coloniști în Suceava înainte de sfârșitul veacului al XIV-lea, iar mărturiile arheologice lasă să se înțeleagă că nici nu putea fi vorba despre așa ceva înainte de vremea arătată. Toate acestea însă în legătură cu coloniștii străini, dar nu și despre populația locală. Și tocmai în aceasta rezidă una din gravele erori prezente în lucrările istoricilor burghezi români, care au fost prea ușor gata să atribuie orașului Suceava un început ce nu era cu mult mai vechi decât primele informații scrise despre el.

Pornind de la informația de îndoielnică exactitate pe care Miron Costin o dă în scrierea sa « Despre poporul Moldovei și al Țării Românești »¹, potrivit căreia pe la mijlocul veacului al XIV-lea, cînd primul « descălecător » Dragoș venea cu ceata lui legendară pe plaiurile Moldovei, pe locul unde mai târziu s-a dezvoltat Suceava se aflau doar case izolate, sau de la informația că pe locul viitoarei Suceve se afla atunci doar un anume Iațco prisăcarul² și nimeni altcineva, aproape unanimitatea istoricilor burghezi români s-au grăbit să socotească așezarea nu mai veche de veacul al XIV-lea.

Cercetările arheologice au arătat însă că, departe de a se fi format atunci și datorită venirii aici a unor « jocari unguri »³, așezarea de la Suceava este cu mult mai veche decât informațiile scrise despre ea, iar istoria ei se leagă strîns de istoria poporului român.

Vorbind mai înainte despre existența pe teritoriul actualului oraș Suceava a unor așezări aparținînd populației locale — probabil un grup de daci liberi — și a altora atribuite unei populații slave, revenim aci spre a arăta că cercetările de pînă acum au prilejuit nu numai constatarea că așezările amintite se succed în timp fără întrerupere, dar și că între ele există legături ce dovedesc în chip neîndoielnic că aceste așezări au fost ocupate de către oameni aparținînd aceleiași comunități, fără a se semnala vreun aport al unor elemente venite din afară, cel puțin pînă în secolele IX—X. Nu este locul aici să ne oprim mai pe larg asupra problemei privind măsura în care populația locală își va fi adus contribuția la formarea culturii ce domină teritoriul est-carpatic în acest timp, dar contribuția ei poate fi socotită sigură. Fapt este că și în epocile ce urmează acestea mai bine cunoscute, cultura materială a locuitorilor așezării de la Suceava păstrează caractere ce amintesc cu putere tradiții mai vechi. Chiar dacă în studiul de față nu găsim loc decât pentru o caracterizare sumară a acestor elemente de bază, ea va fi suficientă pentru mai buna înțelegere a lucrurilor.

Dacă în momentul în care se așezau în Moldova, slavii nu cunoșteau tehnica lucrării la roată a ceramicii și nici ornamentarea ei, nu multă vreme după aceea, și după unele aparențe mai curînd în secolul VII, ei deprind de la populația locală, aici ca și în restul teritoriului de azi al României, tehnica aceasta și pe aceea a ornamentării vaselor. Încetul cu încetul progresul în viața acestei populații, rezultat din asimilarea celei locale de către slavii veniți în număr mare, se simte și mai mult, oamenii ajungînd să producă lucruri de calitate apreciabilă. Și ce este cu adevărat demn de reținut este

¹ *Arhiva istorică a României*, I, 1864, p. 167.

² Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, Buc., 1955, p. 64.

³ Miron Costin, *loc. cit.*, p. 167.

faptul că evoluția culturii materiale a acestei populații se poate urmări cu ușurință, dezvoltarea avînd loc în condițiile păstrării elementelor de tradiție mai veche. Referindu-ne la ceramică, elementul care într-o asemenea discuție are un rol hotărîtor, constatarea pe care analiza materialului o prilejuește fără greutate este aceea că chiar în secolul al XIII-lea, sau la începutul celui următor, ea se schimbă incontestabil în raport cu aceea a secolelor anterioare, dar nu prezintă nici o greutate în stabilirea unor legături certe cu aceea mai veche. Într-un cuvînt, în ciuda veacurilor ce s-au scurs, ea rămîne unitară ca stil și formă¹ și nu lasă să se întrevadă pătrunderea unor elemente străine celor ce au contribuit la formarea acestei culturi.

Studiind procesul de dezvoltare a tehnicii în producerea ceramicii de uz casnic, care în discuția de față are un rol de primă importanță, — deși din păcate acestei categorii de descoperiri nu i se pot adăuga și altele la fel de sigure — nu este greu să ne convingem că pînă la jumătatea veacului al XIV-lea, trecerea de la un tip de vas la altul se petrece în condițiile păstrării profilului și forme ceramicii mai vechi, iar în ceea ce privește materialul din care se lucrează ceramica, se remarcă doar îmbunătățiri relative.

Din cele spuse mai înainte reiese cu claritate că pînă la mijlocul veacului al XIV-lea materialele arheologice pe baza cărora se constată existența unei așezări de proporții încă nedefinite la Suceava arată cu limpezime că numai populația locală este aceea a cărei prezență o atestă ele.

Compararea materialelor arheologice provenind din diferite cercetări sau descoperiri întîmplătoare de pe teritoriul Moldovei, materiale datînd din prima jumătate a veacului al XIV-lea, cu acelea pe care le cunoaștem de la Suceava permite să se stabilească fără greutate o aproape perfectă unitate a lor. Pe la mijlocul secolului arătat însă sau poate abia în primele două decenii ale celei de-a doua jumătăți a acestui veac, Suceava pare să fi cunoscut începutul unei noi etape în istoria ei multiseculară și anume începutul urbanizării așezării omenesti de aici. Procesul acesta de dezvoltare mai intensă a economiei așezării de la Suceava constituie temeiul transformării ei în oraș și, după datele de care dispunem acum, poate fi socotit ca general pentru întreaga Moldovă, deși poate că nu a avut aceeași intensitate peste tot. Oricum ar fi însă, el a cuprins nu numai Moldova, ci tot răsăritul Europei, fapt în legătură cu care istoricii sînt de acord².

Dacă în alte părți descoperiri mai variate permit o apreciere multilaterală asupra procesului de creștere a producției meșteșugărești, cele de la Suceava sînt, deocamdată, mai puțin numeroase, dar cu atît mai prețioase. Astfel,

¹ Constatarea acestei unități este posibilă în toate așezările unde s-au sesizat straturi de cultură aparținînd epocii cuprinse între veacurile VIII—XIII. Descoperiri prilejuite de cercetările arheologice întreprinse în așezarea de la Hlincea — în fazele I și II (vezi *SCIV*, V, 1—2, 1954, p. 233 și urm., *SCIV*, VI, 3—4, 1955, p. 687 și urm.), Spinoasa, Brlad (vezi *Raportul preliminar asupra săpăturilor de salvare de la Brlad*, în *Materiale*, VII (sub tipar), și articolul nostru *Date noi în legătură cu cetatea de pămînt de la Brlad*, în *SCIV*, X, 1, 1959, p. 117 și urm.) sau la Vaslui (cf. *Raportul preliminar asupra săpăturilor de salvare de la Curtea domnească din Vaslui*, în *Materiale*, VII, sub tipar) au arătat că pentru perioada de pînă în secolul al XIV-lea și chiar în acest veac, între aceste așezări aflate uneori la distanțe apreciabile, se pot constata cu ușurință legături evidente.

² Vezi mai pe larg la B. T. Cămpina, *Despre rolul genovezilor la gurile Dunării*, în *Studii*, VI, 1, 1953, p. 191 și urm. și *Studii*, VI, 3, 1953, p. 79 și urm.; cf. și P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, Buc., 1944, p. 13.

în domeniul producției de ceramică, a doua jumătate a veacului al XIV-lea cunoaște adinci și semnificative transformări, care vorbesc despre o maturizare a unor meșteri ce nu vădiseră pînă atunci priceperi deosebite de acelea ale olarilor din așezările rurale din împrejurimi. Această maturizare se exprimă înainte de toate prin trecerea la producerea unei ceramici de bună calitate în raport cu aceea ce îi premerge cronologic, lucrată dintr-o pastă cu mai puține ingrediente și mai bine frământată, pe care olarii o modelează mai bine (după toate probabilitățile, ei încep să folosească roata de picior) și pe care o ard altfel decît pînă acum, dîndu-i o culoare cenușie. Folosirea unor mijloace tehnice mai perfecționate permite meșterilor olari să dea forme mai precise vaselor și să creeze profile noi, deși în limitele tradiției locale. Căutările lor nu sînt încă de la început încununate de succese remarcabile și dovezi în acest sens sînt suficient de numeroase: astfel mai ales în sectorul «Șipot», au fost descoperite numeroase vase cu profil nou¹, pe buza cărora, la fel de înaltă ca și a celor de mai înainte, olarii au profilat o muche dar nu prin modelarea pereților vasului, ci prin adăugirea (lipirea) unui colac de lut pe buza dreaptă, caracteristică ceramicii mai vechi. Nici în arderea ceramicii olarii Sucevei nu obțin de la început rezultate foarte bune și existența a numeroase exemplare de vase, ai căror pereți au fețele negre și miezul roșu închis, poate constitui tot atîtea dovezi în sensul afirmației de mai sus. Și nu ni se pare lipsită de semnificație că tocmai vasele cu muchea de pe buză adăugită sau altele cu profil asemănător sînt acelea insuficient și stîngaci arse.

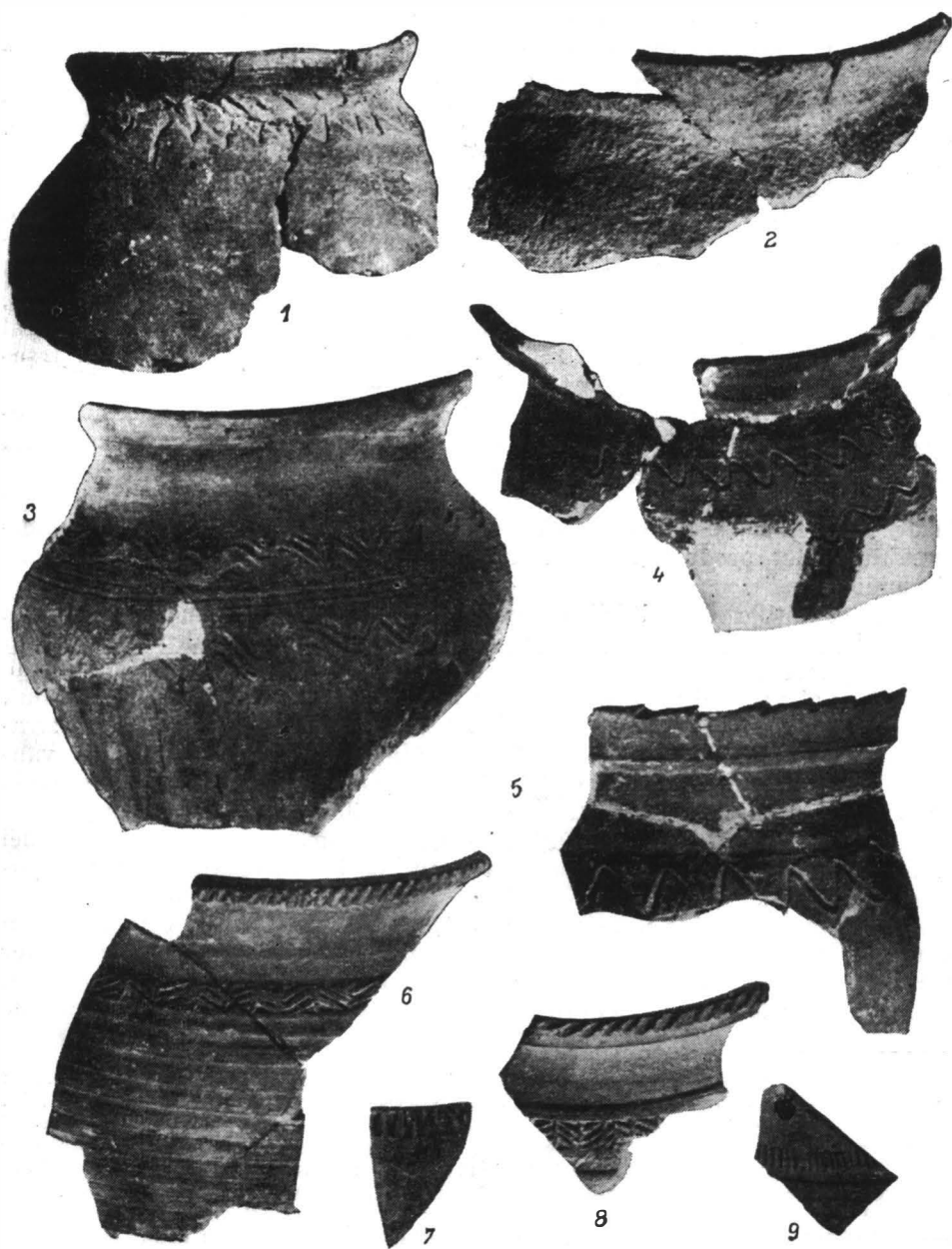
O dată depășită această fază, olarii suceveni încep să facă dovada unei priceperi din ce în ce mai remarcabile, ajungînd ca în momentul în care Suceava devine deja capitală a Moldovei să se situeze prin produsele muncii lor — singurul și cel mai sigur mijloc ce ne stă la îndemînă în încercarea ce o facem de a le aprecia priceperile — la un nivel remarcabil.

În sprijinul acestei afirmații vin numeroasele vase descoperite în straturile a căror datare este deja posibilă prin aflarea acolo a unor monede aparținînd domniei lui Petru Mușat, vase incomparabil superioare celor din etapa căutărilor creatoare, dar strîns legate de acestea ca și de ceramica mai veche.

Această legătură își găsește expresia atît în formă și profil, dar mai ales în ornamentare. Astfel ceramica de bună calitate a epocii lui Petru Mușat este ornamentată cu valul atît de obișnuit ceramicii locale, cu linii incizate pe buză (amintind din acest punct de vedere ceramica secolelor

¹ După unele aparențe, adoptarea noilor procedee de lucru, însoțite și de apariția unor noi profile la vase se face într-un moment în care este de presupus existența unor relații destul de întinse între Suceava și alte așezări urbane din jurul ei, poate mai ales Baia. Datorită acestor contacte, meșteșugarii suceveni au posibilitatea să cunoască noi forme de vase pe care olarii din Baia le produceau pe scară largă și adoptă noi procedee de lucru.

Faptul că între ceramica orășenească de la Suceava și aceea de la Baia, de pildă, se pot stabili unele ușoare apropieri, aceasta nu trebuie să ne ducă la concluzia că meșterii din Baia s-au mutat la Suceava și au început să lucreze aici. Dacă ar fi fost așa, olarii din Baia puteau să dea la Suceava produse de calitate la fel de bună ca și acelea pe care le lucrau mai înainte. La Suceava însă se poate vedea cu limpezime că se ajunge la forme evaluate numai după acumularea unei experiențe bogate de către meșterii locali (Pentru amabilitatea de a-mi fi pus la dispoziție unele descoperiri de la Baia, aduc și pe această cale mulțumiri colegului Dan Teodoru).

Plasa I. — Ceramică din sec. XIV de la Suceava: 1—3, ceramică rurală; 4—5, ceramică orășenească; 6—9, ceramică cenușie aparținând coloniștilor.

VIII—IX), ceea ce dovedește că izvorul inspirației rămânea tot ceramica mai veche, dar formele de manifestare erau altele, și anume acelea pe care le permitea nivelul superior al meșteșugului olăriei dintr-o așezare ce făcea pași siguri pe drumul urbanizării.

Că această transformare se petrecea, Suceava devenind în a doua jumătate a secolului al XIV-lea o așezare cu meșteșuguri dezvoltate, o dovedesc, în suficientă măsură deosebiri ușor sesizabile dintre produsele meșteșugarilor suceveni și acelea provenind din mediul rural, ultimele situându-se la un nivel inferior¹. La aceasta s-ar mai cere adăugată și constatarea că din momentul în care calitatea produselor acestor meșteșugari suceveni devine remarcabilă, ei încep a produce un număr restrâns de tipuri de vase, ajungând astfel la o «standardizare» a produselor lor, fapt pe care îl consemnează, fără excepție, descoperirile de la Suceava. Or, după cum este în general admis, aceasta este una din trăsăturile caracteristice producției meșteșugărești dezvoltate din orașele feudale.

Acesta este stadiul de dezvoltare al Sucevei, sugerat și de alte descoperiri, în momentul în care voievodul Petru Mușat, în al nouălea deceniu al secolului al XIV-lea face din Suceava capitala Țării Moldovei.

Momentul acesta a însemnat pentru Suceava începutul unei noi etape în dezvoltarea sa, și anume aceea a consolidării orașului ca atare, prin creșterea nivelului producției de mărfuri și a comerțului, atributele de bază ale unui oraș.

În condițiile dezvoltării economice a Moldovei în general, aflată la un nivel pe care îl depășeau probabil doar Baia și Siretul, alegerea Sucevei drept capitală a țării își găsește explicația doar în faptul că, deși stadiul de dezvoltare al orașului nu justifica întru totul preferarea lui în locul Siretului, Suceava avea o poziție geografică avantajoasă, dublată de posibilități strategice sporite în comparație cu Siretul (Înainte de toate prezenta avantajul de a fi mai departe de granițele Poloniei, apărind astfel mai bine domnia împotriva tendințelor acaparatoare ale unci nobilimi care în 1377 organizase atacul împotriva Moldovei². De altfel nu este exclus ca mutarea capitalei la Suceava să fi fost determinată, ca timp, și de acest atac polon împotriva Moldovei).

Mutarea capitalei la Suceava a marcat, însă, după datele de care dispunem acum, și începutul unei epoci în care orașul cunoaște așezarea aici a unor grupuri succesive de coloniști veniți atât din Polonia cât și din Transilvania, cărora domnia le creează condiții dintre cele mai bune. Iar dacă informațiile

¹ În cursul cercetărilor arheologice întreprinse, cu începere din anul 1952, la Cetatea de apus a Sucevei (cetatea Șcheia), s-au putut face o serie de observații deosebit de importante. Astfel s-a constatat că în toate sectoarele unde s-a lucrat în timpul construcției cetății și mai ales în preajma cuptoarelor de ars piatră de var, ceramica de factură locală nu este *toată* de aceeași calitate, ci ea se împarte în două categorii: ceramică cenușie de bună calitate și ceramică roșie (uneori de un roșu închis, de diferite nuanțe) de mai slabă calitate. Deși apropiată ca formă, profil și decor de ceramica cenușie, ultima categorie nu putea să fie considerată tot ceramică orășenească, ci a fost atribuită țăranilor ce au lucrat la ridicarea fortificației, în virtutea obligației de a presta lucrul la cetate (vezi mai pe larg la Gh. Diaconu și N. Constantinescu, *Cetatea Șcheia*, Ed. Academiei R.P.R. (sub tipar)).

² P. P. Panaitescu, *Din istoria luptei pentru independența Moldovei în secolul al XIV-lea. Primele lupte pentru independență ale Țărilor Române*, în *Studii*, IX, 4, 1956, p. 95 și urm.

documentelor scrise nu ne îngăduie să semnalăm momentul și să stabilim rostul venirii la Suceava a primului grup de coloniști străini, descoperirile arheologice oferă această posibilitate. Care sînt constatările pe care le prilejuiesc descoperirile arheologice și ce semnificație pot ele. căpăta?

Dacă materialele arheologice aparținînd primei jumătăți a veacului al XIV-lea la Suceava se caracterizează printr-o perfectă unitate a stilului și exprimă, așa cum am arătat-o mai sus, cu deosebită claritate procesul dezvoltării pe baze locale a meșteșugului olăriei, în a doua jumătate a acestui veac, și anume în nivelul datat prin monede aparținînd domniei lui Petru Mușat, pe teritoriul Sucevei se constată deodată existența a două specii ceramice. Ele există paralel o bucată de vreme, după care una dispăre, dar nu fără a lăsa urme, fie chiar și slabe.

Una din aceste specii o constituie ceramica de tradiție mai veche, de forme și tehnică bine cunoscute, care aparține populației locale și care a fost mai pe larg descrisă în rîndurile de mai sus.

În afară însă de aceste materiale ce constituie marea masă a descoperirilor aparținînd perioadei arătate, în săpăturile efectuate pe teritoriul orașului Suceava ca și în cetatea de vest (Șcheia), cea mai veche cetate ridicată de domnie la Suceava devenită de curînd capitala țării, se mai descoperă, în număr *destul de mic*, și alte materiale, pe care este imposibil a le atribui populației locale. Acestea se deosebesc de celelalte nu numai din punctul de vedere al formei generale a vaselor — care nu are nimic comun cu ceramica de factură locală — și al profilului, ci și mai ales prin ornamentul ce nu-și găsește analogii și nici legături mai vechi în ceramica locală.

Întii din punct de vedere al formei, în timp ce ceramicii locale îi sînt proprii vasele ale căror proporții și forme fac ca ele să se distingă printr-o oarecare svelteță, vasele constituind categoria ceramicii nelocale se caracterizează prin forme greoaie și dimensiuni mai mari.

În ceea ce privește profilul ceramicii acesteia, se impune în primul rînd constatarea că el este mult mai complicat decît al ceramicii locale, prezentînd pe partea superioară a buzei un șanț, iar buza vasului este mai puțin înaltă decît a ceramicii locale.

Ce este însă mai important și se cere subliniat chiar cu repetări este ornamentul de pe aceste vase, plasat cu regularitate pe partea superioară a umărului vasului. Acest ornament este lucrat prin stampilare și este reprezentat de «crenguțe de brad», ceea ce ne-a și determinat să numim această ceramică «ceramică ornamentată cu brăduț».

Deoarece nu intenționăm să punem și noi aici problema originii acestei ceramicii, problemă care ar face necesar un excurs ce ar depăși cadrul studiului de față, ne mulțumim doar să ne declarăm de acord cu cercetătorii care au afirmat că rădăcinile acestui ornament sînt de căutat în epoca romană tîrzie. Oricum ar fi însă, este cert că motive asemănătoare se pot găsi pe vase datînd din epoca francă¹, ele putînd fi aflate apoi și pe ceramica slavă² tîrzie din teritoriul cuprins între Oder și Elba. Fiind specific mai ales regiunilor central- și nord-europene, acest ornament este preluat de populația

¹ Cf. Berndmark Heukemes, *Ein fränkisches Grab mit künstlicher Schädelmissbildung von Dossenheim*, Ldkr. Heidelberg, în *Germania*, 1/2, 1958, p. 164 și urm., fig. 1/1.

² Heinz Knorr, *Die slawische Keramik zwischen Elbe und Oder*, Leipzig, 1937, p. 127, fig. 77 și planșele 31/c și 35/c.

germană din centrul Europei¹, fără însă ca această populație să-l fi și creat², el caracterizînd ceramica germană din epoca mării colonizări germane³ pe care au cunoscut-o, începînd cu secolul al XIV-lea, răsăritul și nordul Europei.

Pe baza elementelor de comparație pe care literatura de specialitate, mai ales străină⁴, ni le pune la îndemînă și în măsura în care o permit relativ puținele relații referitoare la astfel de descoperiri dincolo de granițele țării noastre, se poate afirma că între ele și cele de pe teritoriul Sucevei există asemănări care merg pînă la identitate.

Constatarea acestei situații constituie însă punctul de plecare în efectuarea unor judecăți de mai larg caracter istoric. Astfel, prima și cea mai firească concluzie pe care o putem desprinde din semnalările de mai sus este aceea că ceramica ornamentată cu brăduț de la Suceava este adusă aici de un grup de populație de origine nelocală, și anume de către primii coloniști germani veniți în Suceava.

Mai mult însă decît că ceramica cenușie ornamentată cu brăduț (precizăm încă o dată că avem în vedere numai această specie ceramică⁵) ar fi putut să fie adusă la Suceava de către primii coloniști germani, veniți aici în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, literatura de specialitate nu permitea a se stabili și rămînea în sarcina viitoarelor cercetări să stabilească și de unde vor fi venit aceștia: din Transilvania sau din Polonia?

Pornind de la anumite apropieri pe care le-am putut stabili între descoperirile de la Suceava și altele asemănătoare din Cluj și Bistrița, am afirmat într-una din lucrările noastre mai vechi că descoperirile de la Suceava aparțin unor coloniști nemți care s-au așezat nu numai la Baia și Siret, dar și în alte locuri, printre care și pe teritoriul Sucevei⁶, socotind că acești coloniști ar putea veni din Transilvania⁷. Chiar atunci însă nu ne scăpa faptul că

¹ Cf. K. Strauss, *Studien zur mittelalterlichen Keramik*, Leipzig, 1923, p. 23, fig. 22/a. c. și p. 41, fig. 37/3.

² Josef Kostrzewski, *Ceramika słowiańska między Laba a Odra w zaraniu dziejów*, în *PrzegArch*, VII, 1946, nr. 1, p. 29—50.

³ Erwin Schirmer, *Die deutschen Irdeware des 11—15. Jahrhunderts im engeren Mitteldeutschland*, Jena, 1939. Ceramica aceasta este numită de către germani «frühdeutsche Ware» sau «Kolonisationsware».

⁴ Din literatura românească de specialitate lipsesc cu totul studii privind aceste materiale.

⁵ Semnalăm că și la Suceava, ca în toate locurile unde se descoperă asemenea ceramică ornamentată cu brăduț, ea este însoțită și de o altă ceramică tot cenușie și de foarte bună calitate, ornamentată cu un brlu din linii verticale, imprimate cu roțița. La flecare 12—13 asemenea linii verticale (lățimea lor fiind în medie de 2—3 mm) șirul este întrerupt de un pătrat, în care se înscriu două linii ce se intersectează, formînd un X. Prezența acestor două specii de ceramică, coexistînd paralel, este atestată atît în Germania (cf. K. Strauss, *op. cit.*), cît și în Cehoslovacia (vezi K. Reichertová, *Dokončení výzkumu středověké tvrze v Martinielch u Volic*, în *AR*, VII, 1955, nr. 2, p. 211, fig. 118/1—2; idem, *Rřispevek k datování středověké Keramiky v Čechách*, în *PA*, I, 1959, p. 179, fig. 7/1,12. Remarcăm că în Polonia situația se prezintă tot așa.

⁶ M. Matei, *Город Сучава с конца XIV-го века до турецкого завоевания Молдавии (1538 г.)* — lucrare de dizertație, inedită — Leningrad, 1957.

⁷ *Ibidem*. În afara asemănărilor pe care le surprindeam între o anume specie de ceramică din orașele din Transilvania și cea de la Suceava, părerea noastră se mai întemeia și pe descoperirea la Sîncrăeni a unui vas ornamentat cu brăduț. Forma vasului și aspectul lui general ne determină însă să renunțăm la el și socotim că acest exemplar (vezi *SCIV*, VI, 3—4, 1955, p. 503, fig. 4/1) nu poate fi încadrat în specia discutată, el fiind probabil ulterior secolului al XIV-lea.

între materialele descoperite la Suceava și cele aflate în săpături întâmplătoare la Bistrița și mai ales în Cluj se făceau remarcate deosebiri evidente, ceea ce lăsa loc unor îndoieli justificate în privința locului de unde vor fi venit acești coloniști purtători ai ceramicii cenușii.

Descoperiri recente și încă inedite¹ făcute cu prilejul săpăturilor practice în anii din urmă în unele orașe feudale de pe teritoriul R.P. Polone au arătat însă că soluția propusă de noi nu era decît în parte justă și că regiunea din care au venit la Suceava coloniștii germani trebuie căutată nu în Transilvania, ci în Polonia.

Sugestia aceasta o dă descoperirea în straturile datînd de la sfîrșitul secolului al XIII-lea și din secolul al XIV-lea în orașele care au cunoscut masiva colonizare germană în perioada arătată (de ex. Gdańsk, Fordon etc.) a unor materiale pe care, ca și la Suceava, în perioada anterioară colonizării, locuitorii acestor orașe nu le cunosc și nu le produc. Este vorba (pentru că și în acest caz, de mare importanță dovada o formează tot ceramica — categoria cea mai bogată a descoperirilor arheologice) de o anume specie de ceramică deosebită total de produsele locale poloneze.

Această ceramică de factură nelocală este în așa măsură asemănătoare cu cea discutată de la Suceava, încît între anumite exemplare se constată aproape identitatea. Și în orașele poloneze ca și la Suceava, ceramica nelocală este tot cenușie, lucrată la o roată cu învîrtiri rezezi și ornamentată cu brăduț. Din toate aceste puncte de vedere privită, ceramica asupra căreia ne-am oprit acum atenția constituie o categorie cu totul deosebită de ceramica de factură locală și produsă de meșteri locali.

Constatarea faptelor arătate mai înainte duce aproape automat și, în orice caz, logic la concluzia că și în orașele poloneze, ca și la Suceava atribuirea acestei ceramicii — a cărei apariție și într-un loc și într-altul coincide cu colonizarea germană — anume acestor coloniști este perfect posibilă și ei nu i se opune nimic. În același timp însă, împrejurarea că între descoperirile de la Suceava și cele din unele orașe poloneze există legături evidente și nemijlocite, creează toate premisele unei rezolvări definitive a problemei regiunilor de unde vor fi venit acești coloniști în Suceava și indică drept singură direcție posibilă nordul. Iar această încheiere ni se pare acum cu atît mai de admis cu cît și puținele informații scrise² despre aceste vremi din istoria Sucevei nu infirmă concluzia la care se ajunge pe cale arheologică.

*

Dacă descoperirile mai recente sau mai vechi, făcute la Suceava, au creat condițiile pentru punerea și rezolvarea problemei arătate, socotim că există în momentul de față și elemente care să permită stabilirea momentului în

¹ Pentru amabilitatea cu care mi-au îngăduit să studiez aceste materiale, încă înainte ca ele să fie publicate, aduc și pe această cale mulțumiri colegilor polonezi de la Muzeele din Varșovia și Łódz și în special colegului Anatol Gupieniec de la muzeul din Łódz, a cărui colecție particulară am avut posibilitatea să o studiez.

² Deși documentele scrise aparținînd sfîrșitului veacului al XIV-lea și începutului celui următor nu oferă date directe în legătură cu problema ce ne interesează, indirect se poate constata că anume orășeni din Moldova, numele cărora este totdeauna german, întrețin legături strînse cu orașele poloneze în primul rînd. Natura variată a acestor legături lasă să se înțeleagă că ele se explică în primul rînd prin faptul că acești orășeni erau foarte

care coloniști germani (printre aceștia au mai fost și coloniști de alte naționalități¹, dar cu siguranță erau mai puțini la număr) au venit la Suceava.

Anunțam mai sus că singurele locuri în care s-au descoperit urme de viață aparținând neîndoiește unor nelocalnici sint: partea de răsărit a orașului Suceava, pe un loc situat în nemijlocita apropiere a pîriului Cacaina și cetatea de vest (Șcheia). În rest, deși amploarea cercetărilor de pînă acum ar fi permis descoperirea unor urme asemănătoare în alte părți chiar și în număr mai mic, astfel de materiale lipsesc. Această împrejurare nu este lipsită de anumite semnificații și creează în același timp nevoia unor explicații suplimentare și aceasta cu atît mai mult cu cît constatării de mai sus i se adaugă o alta nu mai puțin importantă, și anume: ceramica aparținînd coloniștilor germani nu mai apare nici chiar în oraș, și cu atît mai puțin în alte părți, de pildă la Cetatea de Scaun, în stratul de cultură datînd de la începutul veacului al XV-lea.

Încercarea de a găsi o explicație valabilă acestor fapte trebuie să pornească, înainte de toate, de la constatarea făcută mai înainte în legătură cu apariția ceramicii coloniștilor; anume în straturi datate cu ajutorul monedelor aparținînd domniei lui Petru I Mușat. Această împrejurare ni se pare că sugerează și răspunsul în problema dată, răspuns care ar consta în următoarele: venirea coloniștilor germani în Suceava, a primilor coloniști pe care i-a cunoscut proaspăta capitală a țării — datează din timpul domniei acestui voievod și este de pus în legătură cu marile lucrări pe care el le-a început îndată după mutarea centrului politic al Moldovei la Suceava.

Este știut că una din primele măsuri cu care și-a inaugurat domnia activitatea militară la Suceava era aceea de a fortifica orașul prin ridicarea unei cetăți de piatră. Așa a fost ridicată Cetatea de vest (Șcheia), căreia avea să-i urmeze curînd Cetatea de Scaun, aceasta din urmă devenind centrul militar al țării. Lipsit de meșteri pietrari care să-i ridice cetatea, voievodul i-a căutat în țara vecină, al cărei rege îi devine suzeran în 1387: Polonia². Și că i-a căutat anume acolo și nu în altă parte — eventual în Transilvania — faptul este pe deplin explicabil dacă se are în vedere atitudinea ostilă

mult legați de comunitățile germane din diversele orașe poloneze (vezi mai pe larg la P. P. Panaitescu, *Cel mai vechi act municipal din Moldova*, în *RI*, IX., 1923, p. 183 și urm., idem, *Interpretări românești*, p. 109 și urm.; cf. și N. Iorga, *Istoria poporului românesc*, I, p. 232 și urm.). Deși nu aici și acum intenționăm să privim mai îndeaproape această problemă, amintim că o dată veniți în Moldova, coloniștii încep să primească sprijinul autorității centrale, care cu siguranță li și chema în țară, ocupînd funcții importante în organele de administrație ale orașelor. Așa se poate explica existența încă în primii ani ai veacului XV (1404) a unui plugar Ulrich la Suceava (*Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, ed. M. Costăchescu, vol. II, p. 627).

¹ Deși descoperirile arheologice de pînă acum nu oferă posibilitatea stabilirii existenței și a altor coloniști la Suceava la sfîrșitul secolului al XIV-lea și la începutul celui următor, istoricii admit, în general, că orașul găzduia și o colonie de armeni. Această colonie pare să fi fost destul de numeroasă și relativ bine organizată de vreme ce chiar în anul 1401 (prin actul de la 30 iulie) domnia Moldovei hotăra înființarea episcopiei armenice la Suceava (cf. P. P. Panaitescu, *Hrisovul lui Alexandru cel Bun pentru Episcopia armeană din Suceava*, în *RIR*, IV, 1934). Pentru construcții religioase aparținînd comunității armenilor din Suceava, vezi N. Constantinescu, *Mănăstirea armenescă Zamca-Suceava*, în rev. *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXV, 1959, nr. 3—4, p. 236 și urm.

² *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, ed. M. Costăchescu, vol. II, p. 599 și urm.

a regelui Ungarici, care cițiva ani mai tîrziu va găsi în război¹ singura cale pentru a rezolva adversității ce datau de peste treizeci de ani².

Dar pentru că avea nevoie în primul rînd de meșteri pricepuți în construcții militare, voievodul pare că nu a chemat în capitala țării decît oameni de această specialitate, care nici ei nu vor fi fost foarte numeroși.

Venind în țară străină, coloniștii aceștia au adus cu sine și vase ce deveniseră deja caracteristice pentru regiunile de unde ei veneau, dar care pentru Suceava erau cu totul neobișnuite. Descoperirea numai pe latura de răsărit a orașului a unor astfel de vase pare a arăta chiar și locul unde s-au așezat la început noii veniți, iar aflarea lor apoi la Șcheia constituie un prețios indiciu asupra rosturilor venirii lor aici³. Dar acești coloniști erau în primul rînd meșteri pricepuți în ale construcțiilor și printre ei nu pare să fi fost și vreun olar sau alt meșteșugar. Așa se explică de ce, scurtă vreme după venirea lor ceramica adusă de ei dispăre tot așa de repede cum a apărut, la Suceava continuînd să se producă doar ceramica de evidente tradiții locale. De aici însă nu trebuie desprinsă automat concluzia că ceramica adusă de coloniști nu a lăsat nici o urmă în producția locală. Această concluzie ar fi repede și hotărîtor infirmată de existența în prima jumătate a secolului al XV-lea a unor vase produse neîndoielnic de meșteri locali, în ornamentarea cărora se încearcă folosirea motivului « brăduț ». Că această încercare a meșteșugarilor locali de a prelua un motiv ornamental străin de tradiția locală⁴ se face în urma primului contact al lor cu o ceramică străină (avem în vedere ceramica grupului de coloniști de care ne-am ocupat mai sus) sau este de pus în legătură cu venirea la Suceava a altor grupuri de coloniști străini nu este deocamdată posibil să precizăm, acestei probleme urmînd să-i răspundă cercetările viitoare.

Ceea ce se poate însă acum afirma este faptul că în domeniul meșteșugului olăriei, cel puțin, venirea coloniștilor străini la Suceava nu a determinat schimbări, decît foarte slabe. Argumentul cel mai puternic în acest sens îl

¹ Pentru războiul purtat de regele Sigismund de Luxemburg al Ungariei împotriva Moldovei și prezența trupelor maghiare în Moldova în anul 1395, vezi N. Constantinescu, *Date noi în legătură cu Cetatea Neamțului*, tot în acest volum, p. 93.

² Avem în vedere condițiile întemeierii statului feudal al Moldovei și ale înscăunării lui Bogdan I, precum și relațiile pe care le-au creat aceste două evenimente între Moldova și Ungaria.

³ Gh. Diaconu și N. Constantinescu, *op. cit.*

⁴ Dacă la Suceava săpăturile au permis constatarea acestei situații, considerăm necesar să precizăm că în alte așezări aparținînd sfîrșitului secolului al XIV-lea și primei jumătăți a veacului al XV-lea, cercetările oferă temeiul să se afirme că în vremea arătată ceramica locală continuă să fie exclusivă pînă după mijlocul veacului al XV-lea. Asemenea observații s-au putut face la Bîrlad, Hîncea, Vaslui (vezi *Raportul preliminar asupra săpăturilor de la Vaslui din anul 1958*, în *Materiale*, VII, sub tipar), Valea Hăpâii (informație Emilia Zaharia) și Cetatea Neamțului (informație N. Constantinescu; cf. și *SCIV*, VI, 3-4, 1955, p. 797 și urm.). Dintre toate localitățile menționate mai sus surprinde la prima vedere absența ceramicii ornamentate cu brăduț la Cetatea Neamțului pentru că fiind construită în același timp, sau cu puțin după cele două cetăți ale Sucevei, Cetatea Neamțului putea să fie construită și cu ajutorul aceluiași meșteri străini care au lucrat la Șcheia. Absența ceramicii în discuție la Neamț ar putea fi atunci explicată în două feluri, și anume: ori admitem că voievodul nu a mai folosit pe meșterii străini la construirea Cetății Neamțului, ori acești meșteri au început deja să se adapteze la modul de viață al populației locale, folosind obiecte produse în mediul sucevean, ceea ce ni se pare mai ușor de admis, decît a renunța la folosirea unor meșteri aduși de peste graniță.

constituie constatarea, ușor de făcut, că începutul secolului al XV-lea cunoaște dezvoltarea mai departe și existența doar a ceramicii de evidente tradiții locale.

Cît privește alte meșteșuguri, deși descoperirile de pînă acum nu pot fi socotite nici pe departe concludente, se poate formula totuși ipoteza că și ele s-au dezvoltat mai ales pe baza experienței meșterilor locali, contribuția celor străini neputînd fi în nici un caz considerată hotărîtoare.

A reieșit însă din cele spuse mai înainte o împrejurare care ne obligă să facem o precizare în plus, și anume: descoperită doar în straturi datate cu ajutorul monedelor aparținînd domniei lui Petru Mușat, ceramica ornamentată cu brăduș apare, atît în oraș cît și la cetatea Șcheia, însoțită doar de ceramica orășenească de bună calitate, adică aceea produsă de meșteșugarii locali într-o vreme în care ei depășiseră stadiul căutărilor, cînd aceștia intraseră deja în faza producției « standardizate ». De aici însă se poate trage concluzia că în momentul venirii lor la Suceava primii coloniști germani găseau aici o activitate meșteșugărească destul de bine dezvoltată, care făcea deci pași siguri pe drumul creșterii producției de mărfuri. Admițînd însă această părere constatăm că în chip firesc se desprinde și concluzia că departe de a fi determinant — așa cum s-a afirmat în repetate rînduri — rolul meșteșugarilor străini veniți la Suceava, în vremea de care ne ocupăm s-a redus la acela de a *contribui* doar la creșterea de care vorbeam. Iar dacă afirmăm că primii coloniști străini au venit la Suceava într-un moment în care procesul urbanizării așezării de aici era aproape de a se fi încheiat, credem că nu facem decît să exprimăm un adevăr pe care istoriografia mai veche l-a trecut cu vederea decenii în șir, preferînd să vadă în coloniștii străini creatorii principalelor orașe moldovenești din evul mediu. Acestea sînt faptele a căror semnalară ne-o propusese și credem că din ele se pot desprinde măcar unele concluzii:

a) Așezarea omenească de la Suceava datează cu mult înainte de întemeierea statului feudal al Moldovei;

b) În dezvoltarea culturii materiale a locuitorilor așezării nu este sesizabilă influența unor elemente străine pînă în secolul al XIV-lea. Cu alte cuvinte, progresul, remarcabil în cultura materială a populației locale, este de pus în seama experienței proprii a acestei populații;

c) Prezența unor elemente nelocale în Suceava este atestată *arheologic* pentru prima dată, în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, în timpul domniei lui Petru Mușat;

d) În momentul venirii la Suceava a coloniștilor străini, așezarea de aici se afla într-un stadiu avansat al procesului de urbanizare, proces care a fost apoi grăbit de mutarea aici a capitalei țării, și în sfîrșit

e) După caracteristicile culturii lor materiale, primul grup de coloniști străini veniți la Suceava, atestați *arheologic*, a fost reprezentat de elemente germanice venite din Polonia.

Concluziile de mai sus permit să se redimensioneze obiectiv rolul coloniștilor străini în dezvoltarea meșteșugurilor la Suceava și a orașului ca atare, rol care este departe de a fi hotărîtor, așa cum s-a afirmat de repetate ori. Aceeași părere este confirmată și de observația că orașul s-a dezvoltat, din punct de vedere economic, la sfîrșitul secolului al XIV-lea și în prima jumătate a celui următor într-un ritm destul de lent, ceea ce nu s-ar putea explica în cazul venirii la Suceava a unor grupuri masive de coloniști-meșteșugari

străini. Aceasta cu atât mai mult cu cât pe plan european și chiar moldovean se cunosc cazuri când așezări lipsite mai înainte de importanță se dezvoltă vertiginos după colonizarea masivă cu elemente străine. În acest sens exemplul Băii moldovenești sau al unor orașe poloneze este destul de elocvent și el ne obligă să atribuim străinilor veniți la Suceava doar un loc secundar în dezvoltarea producției de mărfuri. În schimb, documentele scrise permit să vedem în acești străini mai ales negustori, atrași aici de posibilitatea realizării unor câștiguri mari prin aducerea în Moldova a mărfurilor străine și care vor fi adus cu ei și sistemul de organizare al orașelor feudale apusene, pe care îl constatăm aplicându-se și la Suceava.

Dar fiecare din aceste concluzii constituie o evidentă infirmare atât a celor câteva relații ale cronicilor în legătură cu nașterea orașului și cu momentul în care acesta a avut loc cât și mai ales a susținerilor celei mai mari părți a istoricilor burghezi români referitoare la același proces. În locul unei așezări a cărei naștere se lega de venirea în aceste părți a unor cojocari unguri, de la care cojocari (în ungurește — «szots») și orașul și-ar fi primit numele, sau a unei fundații a vreunor negustori de limbă și neam străin ce-și vor fi făcut aici loc de popas, Suceava apare astăzi ca o așezare cu veche istorie, fondată pe locul pe care se află și acum, cu multe veacuri mai înainte decât s-a crezut, istoria ei fiind o pagină din istoria poporului român.

MIRCEA D. MATEI

О ЗАРОЖДЕНИИ ГОРОДСКОЙ ЖИЗНИ В СУЧАВЕ

РЕЗЮМЕ

На основании изучения археологических памятников, обнаруженных на территории г. Сучавы в процессе раскопок, проводимых Академией РНР, или же благодаря случайным находкам, автор приходит к выводу, что поселение в Сучаве появилось значительно раньше, чем считалось до сих пор. Используя полученные данные, можно установить с достоверностью существование в Сучаве дакийского поселения III—IV вв., на территории которого вскрыт и более поздний горизонт V—VI вв. Другое поселение, относящееся к раннефеодальной эпохе, было открыто в восточной части г. Сучавы. Найденный материал позволил автору высказать предположение, что это поселение можно отнести к числу славянских (VI—VII вв.). Оно органически связано с другими, расположенными поблизости, славянскими поселениями (VII—IX вв.). Хотя до сих пор не нашли жилищ, датируемых более поздним периодом, чем IX в., все же на территории Сучавы обнаружен многочисленный археологический материал, который можно отнести к X—XIII вв.

Исходя из вышесказанного, можно установить, что поселения в Сучаве появились намного ранее XIV в. и что здесь обнаружены следы, главным образом, местного населения. О последнем обстоятельстве свидетельствует то, что в обнаруженном при раскопках материале, датируемом периодом до XIV в., отмечается полное типологическое и стилистическое единство, которое не подвергалось влиянию чуждых местной среде элементов.

Археологический материал позволяет установить в общих чертах и то, что, начиная с середины XIV в., поселение в Сучаве быстрыми шагами продвигается по пути урбанизации; в нем наблюдается сравнительно бурное развитие ремесел. В результате экономического развития и удобного географического и стратегического положения Сучава становится столицей Молдавии во время княжения воеводы Петра I Мушата (девятистые годы XIV в.), который в этот период проводит ряд мероприятий для укрепления города. В Сучаве возводят две крепости; для их постройки воевода приглашает и иностранных мастеров, по-видимому, из Польши. Хотя ни один письменный источник не упоминает об их пребывании в Сучаве, археологический материал, в частности керамика, подтверждает этот факт. Так, в горизонте указанного периода найдены фрагменты керамики иноземного происхождения, являющиеся первыми находками, не относящимися к местному сучавскому населению. Эти археологические находки представлены высококачественной серой керамикой с отпечатанным орнаментом «елочкой», чуждым местной среде. Наряду с этой керамикой представлена и другая, тоже иностранного происхождения, украшенная пояском из вертикальных линий, ряд которых прерывается квадратами, прочерченными по диагоналям.

В отношении этой керамики археологи предполагают, что она принадлежит германскому населению, распространившему ее в эпоху великой колонизации XIV в. (она, между прочим, так и называется *Kolonisationsware*). По мнению автора, находка в Сучаве этой керамики, не имеющей связи с местной, свидетельствует о том, что первые иноземные колонисты прибыли в Сучаву с севера (из Польши) и что они были немцами. Более того, автор считает, что их приезд в Сучаву следует связать с постройкой Шкейянской крепости (в западной части Сучавы) и других аналогичных укреплений (Сучава и Четатя Нямцулуй).

Изучение археологического материала приводит автора к выводу, что роль иноземных колонистов в развитии поселения в Сучаве, по крайней мере до первых десятилетий XV в., не была ведущей, как это утверждала прежняя историография. Развитие этого поселения и превращение его в город прежде всего обусловлено деятельностью местного населения.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Табл. I. — Керамика XIV в. в Сучаве: 1—3, сельская керамика; 4—5, городская керамика; 6—9, серая керамика, принадлежавшая колонистам.

QUELQUES PROBLÈMES RELATIFS AUX DÉBUTS DE LA VILLE DE SUCEAVA

RÉSUMÉ

Partant de l'analyse des matériaux archéologiques découverts fortuitement sur le territoire de la ville de Suceava ou à la suite des recherches entreprises par le chantier archéologique que l'Académie de la République

Populaire Roumaine ouvrit dans cette localité, l'auteur a abouti à la conclusion que les débuts de la ville de Suceava datent d'une époque de beaucoup plus ancienne que celle qui, récemment encore, lui était attribuée. Sur la foi de ces découvertes, on a pu établir l'existence certaine, à Suceava, d'un établissement dace datant des IIIe—IVe siècles, où l'on a également saisi un niveau plus récent, appartenant aux Ve—VIe siècles. Un second établissement, de la première période de l'époque féodale, découvert sur le flanc oriental de la ville de Suceava, date des VIe—VIIe siècles et, en raison des matériaux qui y ont été découverts, il doit être attribué à une population slave. Il se rattache organiquement à d'autres habitats slaves, situés eux aussi à proximité et datant des VIIe—IXe siècles. Bien que l'on n'ait pas encore découvert des *habitations* postérieures au IXe siècle, on a pourtant trouvé sur le territoire de la ville de Suceava de nombreux matériaux archéologiques qu'on pourrait attribuer aux Xe—XIIIe siècles.

Les découvertes mentionnées permettent d'établir que le commencement de la ville de Suceava date d'une période bien antérieure au XIVe siècle, surtout que l'on n'y signale qu'une population locale. Cette dernière conclusion est rendue possible par la constatation que, entre les matériaux archéologiques appartenant à la période écoulée jusqu'au XIVe siècle, il existe une parfaite unité typologique et stylistique, non altérée par des influences ou par des éléments étrangers au milieu local.

Même s'ils ne nous permettent pas de tout préciser, les matériaux archéologiques donnent cependant la possibilité d'établir que, à partir du milieu du XIVe siècle, l'habitat de Suceava fit des pas rapides dans la voie de son urbanisation, connaissant un développement relativement puissant des métiers. De fait, par suite de son essor économique et grâce à son excellente position géographique et stratégique, Suceava devint la capitale de la Moldavie sous le voïvode Pierre Ier Mușat, au cours des dernières années du XIVe siècle. A partir de ce moment, le gouvernement prit des mesures pour la défense de la ville et bâtit à Suceava deux forteresses. Pour leur construction, le prince fit appel aussi à des maîtres d'œuvre étrangers, qu'il fit venir, selon toutes les apparences, de Pologne. L'arrivée de ces spécialistes à Suceava, dont aucune source écrite ne fait mention, est prouvée par des matériaux céramiques. On a découvert, en effet, au niveau datant de cette époque-là, de la céramique de provenance étrangère. Ce sont les premières découvertes de caractère non local, faites à Suceava. Ces découvertes sont représentées par une céramique grisâtre, de bonne qualité, ornée par estampillage, d'un motif étranger au milieu local, motif que l'auteur désigne sous le nom de « branche de sapin ». Cette céramique est accompagnée d'une autre espèce, étrangère elle aussi, ornée d'une ceinture de lignes verticales, dont la succession est interrompue par des carrés découpés selon les diagonales.

En ce qui concerne la céramique de ce genre, les archéologues sont d'accord pour l'attribuer à la population allemande, qui la répandit à l'époque de la grande colonisation du XIVe siècle (elle est du reste appelée « Kolonisationsware »).

La découverte à Suceava de cette céramique, qui n'a aucun rapport avec la céramique locale, constitue, de l'avis de l'auteur, une preuve que les premiers colons étrangers y sont arrivés des régions septentrionales (Pologne)

et qu'ils étaient des Allemands. Il estime de plus que leur arrivée à Suceava doit être mise en rapport avec la construction de la forteresse de Scheia (front occidental de Suceava) et d'autres fortifications semblables (Suceava et Neamț).

Une série d'observations, occasionnées par l'analyse du matériel archéologique, a déterminé l'auteur à conclure que le rôle des colons étrangers dans le développement de l'établissement de Suceava — tout au moins jusqu'aux premiers lustres du XVe siècle — ne fut nullement décisif, comme l'affirmaient les anciens historiographes, le développement dudit établissement et sa transformation en une ville étant en premier lieu fondés sur la contribution de la population locale.

EXPLICATION DES FIGURES

Planche I. — Suceava. Céramique du XIVe siècle. 1–3, céramique rurale; 4–5, céramique urbaine; 6–9, céramique grisâtre appartenant aux colons allemands.
